

Přítomnost

25
týdenní
nezávislý

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 21. ČERVNA 1939

ZA K 2.—

Český národ a politické vraždy

V. STRNAD

Blokáda Tiencinu

JAN ALBERT

Vyhlídky českého národního hospodářství

Dr. J. SKÁLA

Soldaten wohnen auf den Kanonen

MILENA JESENSKÁ

Světová konference anebo válka?

Tvář Prahy

ZDENĚK WIRTH

Anglický král ve Spojených Státech — Český národ chce klid — Sidor odchází — Polské problémy: sedláci, menšiny, panslavismus — Slovenské divadlo a čeští herci — Duch plánu a nové budovy Národního musea — Proč byl postaven Mariánský sloup? — Co je svatováclavská tradice? — Životní zájmy a nepřímý útok. — Zdražit nebo nezdrazit noviny?

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONÍN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky. **Praha II., Na Zbořenci 24** — třetí dům od Karlova náměstí. Ordinuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Tel. 41.728.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**

ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. **PRAHA II., VO-DÍČKOVA 15.** (Hlávkův palác.)

Sanatorium Dr. Borůvka

ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody, **PRAHA II., LEGEROVA 61/63.** Telefony 212-37, 379-06, 332-38.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY **FERRY GRAUMANN**

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

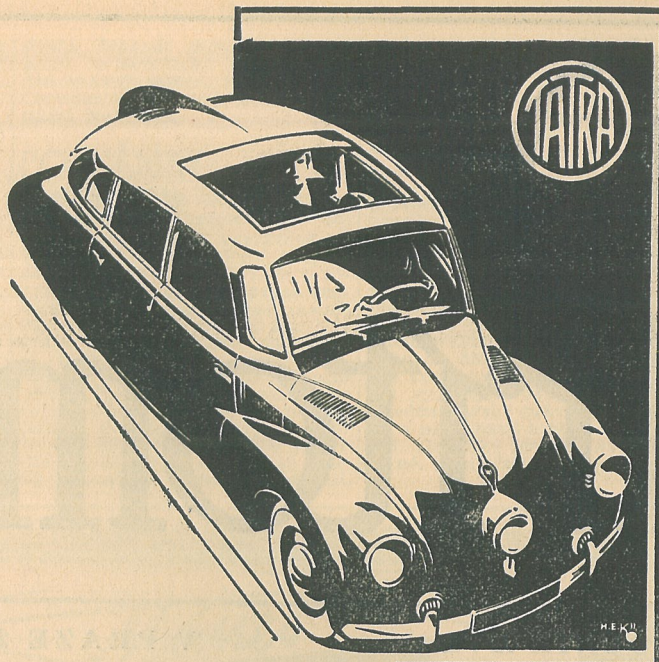
Je vzácným pokladem naší národní kultury. Píseň českého lidu a jeho moudrost, pohlazený rukou mistrovou ožily a rozezpávaly se znovu v Alšových kresbách. Nemáme díla češtějšího a krásnějšího.

Cena obsáhlého svazku (vázaného) s více než 300 reprodukcemi černými i barevnými

160 K

Dodá každý knihkupec

MELANTRICH

Aerodynamický osmiválec **TATRA 87** se vzduchem chlazeným motorem, uloženým vzadu, jest vozidlem budoucnosti. Všimněte si posuvné střechy a neobvyklé prostornosti, které zaručují největší pohodlí i na dlouhých cestách, všimněte si jakosti, s jakou jsou prováděny i maličkosti. Je radostí řídit tento rychlý a jistý vůz, spojující v sobě tolik předností, vyzdvihující jej vysoko nad všeobecný průměr. Dejte si také Vy nezávazně předvést tento vůz.

Tatra

u Jaroměře

poskytují komfort velkých lázní za mírné ceny. S úspěchem léčí: revma, dnu, ischias, nervosu, ženské choroby.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 24: VÁCLAV SEDLÁK: Upřímné slovo k politikům německého národa — **MILENA JESENSKÁ:** Týká se nás všech — **JAN ALBERT:** Co se líbí a nelíbí Němcům v Praze — **JOSEF PETRÝL:** O životnosti dialogů — **LADISLAV MACHÝČEK:** Studuj, osle, budeš pánem! — **STANISLAV YESTER:** Rozhovor se skutečností — **JAN SKÁLA:** Švédsku se vede dobře — **A. MELICHAR:** Zdražit noviny? — **V. GUTWIRTH:** Lidová výchova — Ohlas Molotovovy řeči — Dva roky Chamberlainova premiérství — České pevnosti — Mluvit o možnosti války — »shocking« — Roosevelt nechce izolaci Spojených států — České zlato a anglická politika — Zhoršená hospodářská situace v Austrálii — Anglo-portugalská aliance — Katastrofa českého tisku — Co je svatováclavská tradice?

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novinová sazba povolena v Brně ředitelstvím pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 21. ČERVNA 1939

ČÍSLO 25

Český národ a politické vraždy

Problém politické vraždy je patrně tak starý, jako problém politiky vůbec. Ale když si člověk, který není historikem z povolání, chce uvědomit, kdy byl vlastně proveden první politický atentát na světě, musí tápat ve zbytcích svých školních vědomostí. Jsme-li na rozpacích, pokud jde o dějiny atentátů vůbec, zdá se, že víme, kdy se udála první politická vražda v českém národě. Byla to patrně vražda na svatém Václavovi. Je opravdu pozoruhodné pro mentalitu národa, jehož knížetem a národním světcem byl tento muž, že po dobu tisíce let, které uplynuly od této události, nemůže na tento zločin zapomenout, že pořád o tom mluví a že se ještě nyní pře o smyslu a významu života a smrti svého prvního vladaře.

Do té doby, dokud český národ neztratil začátkem novověku svou politickou a státní samostatnost, nebyly politické vraždy, podniknuté s české strany a v dobrém nebo ve zlém myšlené ve prospěch národa, nijakou vzácností. Byla to totiž doba, kdy se lidský život valně necenil a život vladaře nebo politika nebyl žádnou výjimkou. My si však chceme položit otázku, jak se dívá český národ na politickou vraždu ve svých novověkých dějinách. A tu učiníme překvapující objev: srovnáme-li novověké dějiny českého národa s dějinami jakéhokoliv národa jiného, uvidíme, že se v nich politická vražda téměř nevyskytuje.

Poslední tři století dějin českého národa začínají pověstnou pražskou defenestrací. Čeští stavové, pobouření politikou císařových zástupců v Praze, dostavili se na Hrad a vlastnoručně vyhodili Slavatu a Martinice z oken císařské kanceláře do hradního příkopu. Nebyl to ovšem ani politický atentát, ani politická vražda: jednak Slavata a Martinic vyvázli životem a nepatrné úrazy nebyly jim na překážku, aby se důkladně nepomstili za čin, který byl spíše potupou než zločinem, jednak nebylo tu ani spiknutí, ani úkladné přípravy činu, neboť šlo o vzbouření, o náhlé vzplanutí vášní, o revoluční čin.

Potom, po dobu 200 let, marně pátráme po nějakém podobném činu, marně hledáme nějakou stopu po spiknutí, po přípravě k politické vraždě. A jaká to byla doba! Ani když do Prahy vtáhla vítězná bělohorská vojska, ani po staroměstské popravě, ani po hromadných konfiskacích, ani po emigraci celé české inteligence, a konečně ani po době dlouhých let »temna«, za ovzduší útlaku, zoufalství a beznaděje nenašel se ani jediný blouznivec nebo romantik, který by nevida jiného východiska zdvihl zbraň proti nějakému představiteli potlačovatelského režimu.

Politická vražda, ke které nedošlo

Okamžik, kdy málem došlo k politické vraždě, která by měla nedozírné následky pro celý národ, přišel teprve za revoluce r. 1848. Hrabě Lev Thun byl uvítán celou českou společností, když byl jmenován zemským

presidentem. Tyto sympatie však brzy poklesly na bod mrazu, když se ukázalo, že je odpůrcem konstitučních svobod, a když se za revoluce zcela postavil za knížete Windischgrätze. Když vypukly svatodušní bouře, spěchal zemský president ze své malostranské residence do Celetné ulice do budovy vojenského velitelství ke knížeti Windischgrätzovi. Zemský president ještě neměl zkušeností s revolučním hnutím, anebo si snad ani neuvědomil, oč jde, a proto se vydal na cestu pěšky a sám, bez doprovodu. Cesta byla zatarasena barikádami, které v pražském Starém městě postavili studenti. Hraběti nezbylo, než barikády přelézat. Když tak šťastně překonal několik překážek, octl se najednou na barikádě u Klementina tváří v tvář ozbrojeným studentům, kteří zemského presidenta zatkli a uvěznil v Klementinu. Nebyl mu ovšem ani zkriven vlasek na hlavě, byla mu v poslouchárně připravena postel, nabídnuto jídlo z restaurace, knihy pro kratochvíli. Vůdcové studentstva, Sladkovský a mladý Frič, byli ochotni svého vězně propustit, zavázali se, že se přičiní o odvolání Windischgrätze z Prahy a o vyklizení Prahy císařským vojskem. Podle osvědčené zásady »s rebely se nevyjednává« hrabě Thun tuto nabídku odmítl.

A tu přišli do Klementina Palacký a Havlíček, aby vymohli bezpodmínečné propuštění zemského presidenta. Chtěli takto smírně vyřídit konflikt mezi vojskem a pražským lidem a znemožnit další krveprolití. Palacký řečnil k shromážděným ozbrojeným studentům. Ze začátku marně. Studenti byli neoblomní a nechtěli propustit svého rukojmí. Pokusy pohnout k ústupnosti Thuna rovněž ztroskotaly. Až konečně právník Sladkovský podlehl právníké argumentaci: zůstane-li Thun v zajetí, převezme Windischgrätz i civilní správu. Studenti svolili, aby si Palacký a Havlíček Thuna z Klementina odvedli. Jen osmnáctiletý J. V. Frič neznal kompromisů. Shromáždil studentskou četou a zuřil vzteky na konservativního Palackého obsadil chodbu. Otevřely se dveře Thunova vězení, na prahu se objevil hrabě opíraje se s jedné strany o Palackého, s druhé o Havlíčka. Mezi politiky a studentskou četou bylo jen schodiště. Frič zavelel: »K líci zbraň!« Ještě chvíle — a salva z pušek revolucionářů by skončila životy zemského presidenta, největšího českého historika a největšího českého žurnalisty. A není pochyby: kdyby byl na místě Fričově revolucionář jiného národa, že by ke katastrofě došlo. Ale dole u schodiště velel revolucionářům mladý český student, který nemohl vydržet upřeného pohledu Palackého, muže, kterého znal a ctil od malička. Několik vteřin, které se jim patrně zdály věčností, stáli tři muži nahoře — a studentská četa s namířenými zbraněmi dole. Až se Frič otočil, rozčileně odhodil zbraň a vzlykaje prohl z Klementina. Studenti se rozestoupili. Cesta z Klementina byla volná.

Rudolf Mrva

A zase uplynulo téměř půl století. Bylo to údobí reakce, potlačování všeho českého, údobí vášnivých politických bojů — a zase nenapadlo ani jediného Čecha, aby podnikl nějaký atentát na představitele nenáviděné rakouské vlády. Ani v době nejvášnivějších národnostních bojů nedošlo k politické vraždě. Konaly se demonstrace, lidé byli zavíráni, tříštily se okenní tabule, strhávaly se tabulky, tu a tam padla facka — a nikdy při tom netekla proviněním českým lidská krev.

24. prosince 1893 v noci byl zavražděn v Praze hrbatý rukavičkář Rudolf Mrva, spiklenec a policejní agent-provokatér, muž, jehož jméno se od té doby stalo jménem obecným pro pojem zrádce a špeha. Tuto vraždu předcházely bouřlivé demonstrace v Praze, kdy se na pomník císaře Františka zavěsil provaz, kdy se znemožnil koncert na počest císařových narozenin, demonstrace, které skončily vyhlášením výjimečného stavu, zatýkáním studentské a dělnické mládeže a přípravou velkého politického procesu proti Omladině. Obžaloba proti Omladině byla vypracována na základě výpovědi provokatéra Mrvy, jenž policii vybásnil existenci spiklenecké organizace »Podzemní Praha«. Den po vraždě napsala úřední »Prager Zeitung«:

»Na paličské řeči (českých poslanců) ve Vídni proslovené následoval nejhanebnější krvavý čin, úkladná a zároveň politická vražda v Čechách. Souvislost mezi těmito paličskými řečmi a tímto krvavým činem vysvětluje nadpochybnost z přiznání vrahů.«

Těmito slovy byla dána vina na vraždě celému českému národu a jeho politickému zastoupení ve sněmovně. Na obvinění odpověděl ve sněmovně poslanec dr. Engel dne 29. prosince:

»Následkem události, která s politickými snahami našimi nemá spojitosti naprosto žádné, stali se poslancové českého lidu předmětem útoků, jejichž mrzkost a prolhanost těžko by sobě rovných našly... Nemáme věru příčiny, abychom se snad hájili proti podobným nízkostem, jež nás a našeho svědomí ani dotknouti se nemohou, ale činíme toto prohlášení, abychom onen zlovolný úmysl po zásluze charakterizovali. Pokud máme účast ve vychovávání své mládeže a ve vychovávání svého lidu, vychováváme jej v nejpoctivějších tradicích pravé vlastenecké lásky, českého národního sebevědomí a šlechetné lidskosti... Když sveřeposti politických odpůrců se to hodí, tu drže falšují pravdu... Opravdovost českého národního hnutí jim překážejí, proto chtějí co nejhůře ji diskreditovat a plní nenávistné zloby chytrácky o to se snaží, aby předstíráním klamně souvislosti toto naše hnutí mohlo býti prohlašováno za podvrtné. My však naopak veškeru vinu za tyto rozčilující zjevy v českém národě i dnes i pro budoucnost právem svalujeme na ty, kteří svou zvrácenou a provokační politikou lid český neustávají dráždit. Ona nenávisť, kterou lid náš zdravým spolehlivým instinktem svým dokonale vycítuje, ona to jest, jež snahy naše vykládá způsobem naprosto lživým, ona to jest, jež utajováním a překrucováním pravdy na všech stranách hledí vzbudit nám nepřátelství, ona to jest, jež jméno české v cizině hanobí. Ale jako každé zlo, bohudíky, konečně samo se hubí, rovněž ona to jest, jež pouitem stejným vždy úžejí a úžejí nás k sobě víže, ona to jest, jež tím pevněji a bratrštěji tisknouti nám velí právě ruce těch mužů mezi námi, na které bylo kydáno hany nejvíce, ona to jest, jež silou elementární sráží nás v jediný mohutný šik, o jehož nerozbornost všechno to liché úsilí žalostně ztroskotává. Ano, pravím to ještě jednou, my jsme strana silná, silná vědomím svého práva, silná důvěrou svého lidu, silná láskou k vlasti své a vírou v lepší budoucnost. Pronásledováním, hnětením a utiskováním otázka česká ze světa nezmizí, protože otázka česká není otázkou jenom rakouskou, nýbrž má význam dalekosáhlý též pro celou Evropu.«

Proces s Omladináři vynesl 68 obžalovaným celkem 96 let žaláře. Ale problém přípustnosti politické vraždy, ba problém násilí vůbec a násilné revoluce ještě dlouho potom zaměstnával českou politickou mysl. T. G. Masaryk téměř celou svou předválečnou činnost zasvětil hlásání zásad humanismu v české politice a zejména zamítal politické násilí, a především politické vraždy. Celá »Česká otázka a naše nynější krize« jedná hlavně o tomto problému.

»Já si nemohu pomoci a musím konec konců vždy dojít k tomuto závěru: jestliže bych směl znásilňovat já, proč by nesměl znásilňovat Džingischán, Napoleon, policajt, X, Y, lump a nepracující zákeřník? Raskolnikov v »Zločinu a trestu« filosofuje ovšem opačně: Napoleon zabíjel, proč by nemohl zabít Raskolnikov? Avšak tu právě je osudný klam a omyl — neběží o to, co Napoleon dělal a co dělají Napoleonové teď, nýbrž o to běží, co mám a smím dělat já! Jestliže já, Raskolnikov, smím znásilnit, dokonce zabít — proč by nesměl znásilnit Napoleon — tak zní problém můj, tvůj, a každého. To jest: jednání cizí nemůže být samo sebou ospravedlněním jednání nesprávného,«

psal Masaryk v »Naši nynější krizi«, a ještě mnoho jiných kapitol zasvětil odmítání planého mučednictví, »revolučního šosáctví« a násilnického hrdinství.

Jediný politický atentát

A zase uplynulo třicet let, plných vášnivých politických bojů. Byla to doba bojů za hlasovací právo, doba velkých stávek, doba rozhořčených národnostních pútek, a konečně doba válečného běsnění. A zase ani jednou, ani tehdy, kdy vášně bujely nejhroživěji, kdy zarputilost byla největší a zoufalost všeobecná — nikdy v těchto bouřlivých třiceti letech nedošlo k politickému atentátu, jehož iniciátorem nebo účastníkem by byl Čech.

Až 5. ledna 1923 byl zavražděn před svým bytem v Žitné ulici první československý ministr financí dr. Alois Rašín. Vrahem byl devatenáctiletý úředník Šoupal. Přímočarý, ve slovech nevybíravý, za svým cílem nesmlouvavě kráčeající politik se stal obětí mladíka, jenž myslel, že toto je nejvhodnější cesta k protestu proti snižování životní úrovně a proti bezohledně prováděné finanční reformě. Byl to, právě tak jako na štěstí nepodařený atentát na dr. Karla Kramáře před čtyřmi lety, čin jednotlivcův, čin, který odsoudily všechny politické směry ve státě. Dr. Karel Hoch, nadšený ctitel a straník zavražděného ministra, autor monografické apotheosy o něm, zajisté by neopominul obvinít nějaký politický směr, kdyby byl odpověden za tento zločin. Takto osvětluje pozadí zločinu:

»Vývoj se přelomil. Je konec nadějí na přímou, rychlou cestu k osvobození proletariátu, k ovládnutí státu a hospodářství a k novému světu, po němž dychtí nedočkavá mládež, které po velkých sociálních impulsích války a prvních dvou let nové éry bylo předčasně zažiti takové zklamání. Jde do mužnosti, přibývá jí sebevědomí a síly — ale kolem vidí proces opačný, prohranou taktiku, prohraný puč, prohrávané stávky, snižování platů, a všechno krotne, mírní se, dobrovolně i z donucení, couvá, společnost se obloukem vrací, kde již byla, do kolejí málo odchýlených, dosavadní změny se upevňují, ale na nové není jinak vyhlídek než cestou trpělivého posilného zápasu, který se ohlíží nejenom na sílu třídního protivníka, nýbrž i na to, co vskutku unese stát — ten buržoasní stát, jenž právě v nejpodstatnějším nepovolil! Reakce proti válečnému běsnění a vraždění a proti bídě prvních let mění se v reakci proti selhání třídních ideálů — ale s úzkostí cítí, že se ocitá mimo vše. Nenalézá již ukojení ani v nejlevější, nejbojovnější straně, která deklamuje, bouří dále, ale konec konců také jen počítá hlasy, mysticky věří v masu — ale nejedná. Už zbývá jen jediný krok — a ten již vede nejen mimo vládnoucí řád, také mimo existující politické útvary, vede k činu, který

odmítá i strana komunistická, již má posloužiti, neboť i v ní zní dále sociálně-demokratická minulost, vládne idol organizace, počítání stoupenců a hlasů a uspávající naděje v pomalý, bezpečný, neodvratný vzrůst až k ovládnutí státu. Už zbývá jenom jítí dále, pro ni, ale mimo ni, vykročit mimo vše, a protest proti třídímu nepříteli a jeho triumfu, proti nezdaru sociální revoluce, ale i proti vlastní straně, spolu s pomstou na nejvýraznějším zástupci těch, kdo zatím zvíťezili, vtělit — do atentátu.

A tak od října, od chvíle, kdy Rašín je zase nahoře, chystá se na něho jeden z devatenáctiletých. Nepřišel ze šachty nebo od kotle, je běloručka, akvizitér pojišťovny. Vzdělání dala dvě léta obchodní školy, impulsy noviny, brožurky a trocha lyriky, směr vývoj poměrů kolem. Byl sociálním demokratem, potom komunistou, v létě vystoupil i odtamtud, protože nepřístupovali na individuální akci. Nahoře se bojuje tuhý zápas, korunuje se veliký plán, pracují argumenty a mohutná vůle se vtiskuje státu — dole devatenáctiletý si pohrává s browníngem a v podivném kontrastu k významu činu, k němuž se chystá, bere si zálohy na svou proslulost a žvaní o svém úmyslu s kamarády, před nimiž se cvičí ve střelbě.

»Holubičí povaha?«

A pak zase patnáct let — zase patnáct let politických zápasů, stávek, třídíních a národnostních bojů, bojů vrcholících v těžké státní krizi — atentáty se v českém národě nevyskytují. Byly sice v Praze ještě tři politické atentáty: 26. srpna 1923 zavraždění bulharského vyslance Daskalova, 14. října 1927 zavraždění albánského vyslance Ceny Bega a 31. října 1928 atentát na polského konsula Lubaczewského — ale Češi s tím neměli nic společného, to si na pražské půdě vyřizovali účty cizinci.

Bilance je tedy opravdu chudá: za více než 300 let jeden jediný opravdový politický atentát na státníka a jedno zabití policejního provokatéra. Bilance ještě chudší, uvědomíme-li si, že pouze během jediného XIX. století došlo k nejvýznamnějším atentátům: ve Francii ke třinácti (dva na Napoleona I., sedm na Ludvíka Filipa, tři na Napoleona III., jeden na presidenta Sadi Carnota), ve Španělsku k pěti, v Německu k pěti (tři na krále Viléma, dva na Bismarcka), v Anglii k šesti (na královnu Viktorii), v Rakousku ke třem (na císaře Františka Josefa a na císařovnu).

A ještě jedna zajímavá věc: většina politických atentátů XIX. století a začátku století XX. byla provedena anarchisty. Nuže, v Čechách bylo jedno z nejsilnějších anarchistických hnutí v Evropě, podle početnosti hned za románskými zeměmi, kde anarchismus byl tehdy domovem. Anarchismus přišel do českých zemí už v devadesátých letech, zejména se rozšířil v severočeském uhelném revíru; roku 1904 byla v Praze založena Česká federace anarchistická, která existovala do války. Ale český anarchismus nevychoval světu ani jediného politického atentátníka. Čeští anarchisté se vyznamenávali bouřliváckými řečnickými výkony, revolučními verši, a z anarchistických předáků, jimž všeobecná pověra a zčásti také vlastní teorie velely skončit svůj život na barikádě nebo na popravisti, po »přímém činu«, provedeným pumou nebo revolverem, stali se s přibývajícím lety redaktori literárních revuí, advokáti anebo dokonce ministři.

Jak je známo, výjimky potvrzují pravidlo. Výjimečnost politických atentátů v českém národě pouze potvrzuje pravidlo, že český národ jako národ odmítá každou individuální teroristickou akci. Teror a teroristické

násilí ať už v jakékoli formě — spikleneckých vražd, nebo policejních vražd, nebo vražd »na útěku«, nebo přípravy »pekelných strojů« a pum — nepatří k politickým zbráním, které kdykoli používalo nějaké české politické hnutí, lhostejné ať pravé, či levé.

Čím to je? Není to naše proslulá holubičí povaha? Ta, jak známo, není nějak zvláštním českým monopolem, nýbrž se přisuzuje sentimentálními anebo naopak zatrpklými misantropy Slovanům vůbec. Ale u všech ostatních Slovanů je politický atentát často používanou zbraní. Za dvě stě let ani jeden z ruských carů neskončil svůj život přirozenou smrtí. Počet politiků v Rusku, Polsku, Srbsku a v Bulharsku zabitých při politickém atentátu je tak veliký, že k jejich výpočtu by nestačily dlouhé stránky.

Český klid

Není to tedy slovanská povaha. Ale jsou to všeobecné povahové vlastnosti českého národa, vlastnosti, o nichž se hodně psalo v cizím tisku v posledním roce. Zaslých jsem nedávno větu, že srovná-li se příslovečný anglický klid s klidem, který projevil v poslední době český národ, anglický klid rozhodně ztratí svou příslovečnost. Je to právě tento český klid, který zabraňuje příslušníkům tohoto národa, aby sáhli po revolveru nebo po pumě, který je nutí, aby bezpodmínečně a bezvýjimečně zavrhovali zbraň individuálního teroru. Souvisí to s velkým rozšířením vzdělanosti v českém národě, s jeho politickým realismem, s jeho odporem k frázi a ke každé póze, s jeho smyslem pro humor. Je to výsledkem staleté politické zkušenosti, která učí, že zbraň individuálního teroru nikdy nepostihuje ty, na něž je namířena, nýbrž naopak vždy ty, kteří ji zdvíhají a ještě více ty, na jejichž domnělou obranu byla tato zbraň zdvižena. A je to konečně výsledkem všech národních tradic, výsledkem práce a učení všech velkých Čechů.

V. Strnad

poznámky

Světová konference anebo válka?

V anglické horní sněmovně se konala debata o zahraniční britské politice, v níž učinil velmi pozoruhodné prohlášení ministr zahraničních věcí lord Halifax. Novou situaci charakterisoval snad nejlépe opoziční mluvčí lord Snell, který ve své řeči pravil, že »zahraniční politika britské vlády se podobala do nedávna větrům nebeským: odkud přicházejí a kam jdou, žádný člověk neví«. Dodal, že opoziční s uspokojením konstatuje, že nyní se britská vláda oddala novému směru zahraniční politiky, který se vyznačuje energickým prováděním principu kolektivní bezpečnosti. Také ostatní opoziční mluvčí, stejně ovšem i řečníci konservativní strany ve svých projevech vyslovili souhlas se soudobou linií britské zahraniční politiky. To znamená, že Chamberlainova vláda po této stránce nemá dnes v zemi odpůrce, ledaže se opoziční zdá stále ještě její postup příliš váhavý. Příhoda v Tiencínu ovšem dodává událostem dalšího tempa, třebaže je podobné pravdě, že bude řešena kompromisně. V každém případě však znamená, že britská politika bude po tomto japonském nátlaku na americké, britské a francouzské koncese míti nejen další zájem na těsnější spolupráci se Spojenými Státy americkými, ale především jiným také na tom, aby se dohodla konečně se sovětským Ruskem, jehož asijská politika dosud byla dosti záhadná.

V řeči lorda Halifaxe zaslouží si pozornosti jednak konstatování, že stálá dohoda mezi Velkou Británií a Polskem bude uzavřena co nejdříve. Jde o dohodu dvoustrannou (bilaterální), jedna strana je povinna přijít druhé na pomoc.

Dá se to tedy označit právem jako britsko-polská vojenská aliance. Polsko tím definitivně změnilo svou politiku a, jak se zdá, má nyní co největší zájem na dohodě britsko-frankoruské. Lord Halifax dále dodal, že úmluvy s Rumunskem a Řeckem jsou »unilaterální« (jednostranné), to jest, jenom Anglie se zavazuje jim přispěti ku pomoci, aniž si žádá obdobného závazku od Rumunska a Řecka. S Tureckem podle Halifaxova prohlášení je ovšem jednání o dvoustrannou dohodu, jejíž zásady byly již oběma stranami přijaty. O smlouvě s Portugalskem, která rovněž má charakter dvoustranné vojenské úmluvy, prohlásil lord Halifax, že jde o smlouvu 500 let starou, která byla nyní za oboustranného uspokojení obnovena. Věc je tak důležitá hlavně proto, že Portugalsko má se Španělskem jen umělé hranice, čili ovládá španělskou oblast tak, že by v případě pokusů Španělska o vojenskou akci proti Francii mohlo velmi účinně — patrně ovšem s britsko-francouzskou pomocí — ohrozit Španělsko na nejcitlivějším místě. Tím má asi být vyraženo Španělsko z protifrancouzských a protibritských kombinací. Současně ovšem nutno si uvědomit, že Portugalsko má bohaté kolonie, co do rozlohy tak veliké jako celá Evropa, a že britsko-portugalská smlouva zaručuje Portugalsku jejich nedotknutelnost. To byla asi také příčina, proč Portugalsko samo naléhalo na slavnostní prohlášení, jež se již s obou stran stalo, o plné závaznosti britsko-portugalské smlouvy. Jak patrně, můžeme tedy smlouvu mezi Velkou Británií a Portugalskem všim právem zařadit mezi nový systém »ocelového prstence«, jak říká obklíčovací politice americký tisk.

Ale to všechno konečně jsou již známé věci. Co bylo v prohlášení lorda Halifaxe nejcharakterističtější, je opět konstatování, že britská politika se změnila v důsledku události ze dne 15. března a že britská vláda odmítá uznat, aby v dvacátém století mohl jeden národ mít právo panovat nad druhými národy. Britská vláda chce podle Halifaxova tvrzení spravedlnost pro všechny evropské národy, plně uznává potřebu spravedlnosti pro národ německý, stejně jako pro všechny národy ostatní, jejichž poměry se musí upravit v duchu spravedlnosti, samostatnosti a národní svrchovanosti na podkladě bezpečnosti pro všechny. A nyní, praví lord Halifax, musí být tyto problémy řešeny. To se může také státi bez války, vyjednáváním, ale předpokladem je dobrá vůle na obou stranách a jistota, pevné přesvědčení, že na obou stranách dané slovo bude dodrženo. To, jak myslí lord Halifax, není mnoho žádáno na žádné smluvní straně ve dvacátém století. Anglie chce, aby Německo bylo prosperující zemí, a je si jista, že takové Německo bude dobré pro celou Evropu. »Dny, kdy nezávislost národů mohla být zničena jednostrannou (unilaterální) akcí, již minuly«, dodal lord Halifax. To znamená, že také na německou nezávislost nikdo nechce sáhnouti. Míru lze podle Halifaxova jednání dosáhnout též vyjednáváním.

To patrně je nejdůležitější, co lord Halifax řekl. Vzpomeneme-li si, že minulý týden promluvil náčelník maďarského státu a řekl, že je žádoucí, aby byla svolána mezinárodní konference, která by upravila poměry v Evropě, aby nemusily být upravovány válkou, a žádal při tom papeže, aby k tomu dal popud, pak vidíme, že tato idea je asi mezi státníky rozšířenější, než se zdá. Komentář oficiálního, německy psaného maďarského deníku »Pester Lloyd« k zmíněné Horthyho řeči to ostatně dokazuje také.

Vypadá tedy mezinárodní situace v tomto okamžiku tak, že Evropa je na rozcestí: buď světová mírová konference bez války, anebo snad válka a mírová konference až po ní. Kdyby tato mírová konference, jež by se měla konati ještě letos, se rozbila, pak sotva asi bude jiné východisko, než střetnutí sil. Co z toho vyjde, jak bude vypadat Evropa politicky, sociálně-hospodářsky a státoprávně, to je ovšem velké »X«, které nemůže nikdo posoudit ani odhadnout. Na této velké mezinárodní konferenci, kterou měl na mysli lord Halifax, jejíž možnost byla naznačena již také v jiných projevech, by se měly upravit všechny evropské poměry, odstranit zápalné body, rozdělit koloniální majetky, poskytnout půjčky, a zabezpečit výhody pro světový obchod tak, aby také středoevropské mocnosti mohly se lépe na něm podílet.

Skutečně se zdá, že jsou jen tyto dvě možnosti, a na ně se nyní světová politika připravuje. »Mír vyjednáváním« (peace by negotiation) je heslo, které vydal lord Halifax. Kam to povede a jak se vše vyvine dál,

nedá se ovšem odhadnout. Italský tisk, který zprvu se nechtěl nepřiznává k tomuto podnětu, je nyní téhož názoru, jako tisk říšskoněmecký, že totiž nejprve musí být dány Německu a Itálii značné koncese, než vůbec bude možno začít jednání. Rozumí se, že konference se nemůže týkat režimů. Jako je nesmysl, že Moskva požaduje pád Chamberlainův, tak je také nemožné, aby britsko-francouzský blok požadoval změnu režimů ve velmocech osy.

Ostatně Strangova cesta do Moskvy je něco jiného, než se zdá. Nejde o to, aby Strang franko-britsko-ruskou smlouvu uzavřel, nýbrž aby jako expert pro evropské a zejména středoevropské věci, jako úředník zahraničního britského ministerstva, s moskevskými experty připravil všechny varianty dohody, jinými slovy, aby slovem připravil podle zásadních linií detaily. Teprve pak zasáhne zase do jednání vedoucí státníci. Velká Británie je ovšem dnes s tímto jednáním tak daleko, že nemůže připustit, aby ztroskotalo, anebo aby se zdálo, že od něho couvla. Pak by její pozice v evropské politické hře byla tak oslabena, že by se to rovnalo skoro prohře. V tom případě by asi padla anglická vláda a nová vláda by začala jednat s Moskvou znovu na novém širším podkladě. Moskva zřejmě požaduje naprostou rovnoprávnost a úplnou alianci. Zdá se již nepochybné, že ji dostane.

Do tohoto ovzduší zapadá stále zdůrazňované a opětně prohlášené britských politiků, že nedělají obklíčovací politiku a že jim jde o mír, nikoli o válku. To tvrdil ve svém exposé ministr zahraničních věcí lord Halifax ve sněmovně lordů, a to opakuje při každé příležitosti Mr. Neville Chamberlain, britský ministerský předseda. V psané odpovědi na dotaz poslance Fletchera prohlásil právě znovu Chamberlain, že se odvolává na svá prohlášení z 12. a 19. května, ve kterých pravil, že nechce dělat žádnou obklíčovací politiku a dodal, že německé vysílání britského rozhlasu dostane rozkazy, aby toto stanovisko znovu a znovu zdůrazňovalo.

Moll

Anglický král ve Spojených Státech

Velká cesta, kterou anglický král Jiří VI. se svou ženou koná po Kanadě, se chýlí ke konci. Kanada, obrovský velestat rozlohy celé Evropy s pouhými deseti miliony obyvatel, je asi budoucím střediskem britského imperia. Již dnes se tam zakupují a dočasně usazují vzešení a bohatí Angličané, kteří nepokládají pravděpodobně pro několik nejbližších let Londýn a jeho okolí za dostatečně zdravou krajinu. Kanada je ve všech směrech země přímo neomezených možností a může uživit přes čtvrt miliardy lidí, když bude dokonale osazena a řádně spravována. Jako zásobárna chlebovín a potravin všeho druhu, kůží, kožišin, dříví a surovin je přímo neodhadnutelného významu. V Kanadě žijí také asi tři miliony Kanadčanů mluvících francouzsky ještě z dob, kdy Kanada patřila Francii. Bylo proto velmi zajímavé, že právě tito francouzsky mluvící kanadští občané, kteří ovšem požívají naprosté rovnoprávnosti jazykové, politické i sociálně-hospodářské s anglicky mluvícími Kanadčany a jsou zastoupeni ve veškeré kanadské správě, uvítali anglického krále s mimořádnou srdečností. Byly při tom proneseny řeči, které jasně ukazovaly na franko-britské společenství a naznačovaly, že král se může na toto své domnio v každém případě plně spolehnout.

Královův proslav při této příležitosti ostatně vzbudil světovou pozornost. Nejenom proto, že byl pronesen ze dvou třetin anglicky a z jedné třetiny francouzsky — jak patrně, i to odpovídalo počtu obyvatelstva — ale také proto, že ohlásil, že král s touto oddaností skutečně počítá. V Kanadě zastihly krále také telegramy australského a novozélandského ministerského předsedy, vyslovující naději, že král se také podívá k nim, a oznamující mu, že obě tato další dominia, Austrálie a Nový Zéland, půjdou věrně s Velkou Británií při všech příležitostech, jež budoucnost snad skrývá. Není ostatně asi bez významu, že quebecký arcibiskup, kardinál Villeneuve, právě v těchto dnech byl v Londýně a nyní přijel do Paříže. Byl přijat zástupci britské i francouzské vlády se všemi počtami a byly pro něho uspořádány obědy zřejmě politického rázu, jak patrně ze seznamu jmen pozvaných hostů. Quebecký kardinál římsko-katolický arcibiskup Villeneuve je ovšem Francouz. Zdá se tedy, že dělá spolu s Angličany tak zv. »obklíčovací politiku«.

Jakkoliv je kanadská cesta anglického krále politickou událostí prvního řádu a má za zřejmý účel zceliti britské imperium pro případné nastávající zkoušky, byl politicky

Český národ chce klid

Ještě sensačnější a důležitější zájezd, který docela oficiálně podnikl anglický král Jiří VI. s královnou do Spojených Států amerických. Jak se dalo předpokládat, anglické noviny si počínaly v této věci velmi zdržlivě a dodnes píší o cestě anglického krále jen jako o návštěvě kanadského dominiá, s níž byl spojen přátelský krátký výlet do americké Unie. Při tom anglické noviny nepíší o nějakých politických souvislostech, kdežto americké noviny jsou otevřenější a jaksí sensačnější. »New York Herald Tribune« napsaly, že »anglický král zde dělá velkou práci a rozpisují se nadšeně o tom, že nikdy, naše město nikoho tak rychle nepojalo do svého srdce, jako tohoto štíhlého mladého krále, chvílemi vznešeného, chvílemi přátelsky se usmívajícího a jeho vždy okouzlující mladistvou královnou« a nikdy, prý Američané nikomu tak nadšeně nezpívali »he is a jolly good fellow« jako Jiřímu VI. Americké noviny nadepisují své články bojovnými hesly, jako na př. že »Angličané a Američané se nebojí«, »Sbratření krále a presidenta« anebo »Dva velké národy napříště věrně bok po boku děj se co děj« a podobně. Jak se zdá, podařilo se králově návštěvě americké veřejné mínění do značnější míry, než dosud naklonit obkličovací politice.

Americké noviny naznačily, že anglický král nejenom si získal srdce Američanů a dodaly, že při své návštěvě na soukromém panství Rooseveltově měl král dost času, aby si s prezidentem pohovořili o »státních záležitostech eminentního významu«. Tak na př. měli prý společnou poradu o evropských věcech, která trvala po čtyři hodiny, a vyšli z ní oba »rozzářeni a naprosto uspokojeni«. Podle »New York Times« půjdou nyní oba anglicky mluvící národy spolu a ničím se nedají rozdělit, jsouce si vědomi, že »spolek těchto dvou imperií tvoří pak největší politický instrument světa«. To dosáhlo takového rozsahu, že »New York Times« považovaly za nutně příněstí článek, ve kterém konstatovaly, že nejsou správné pověsti, jako by se jednalo o vojenský spolek mezi Velkou Británií a Spojenými Státy, ale při tom připojily, že »svět si musí uvědomit, že jak americké Unii tak Anglii jde o mír a k tomu jednota dvou silných národů představuje značnou oporu pro zmatený svět, poznamenávající v závěru článku, že »bylo by pošetilé, kdyby to některý národ chtěl ignorovat«. (»New York Times« 12. června.)

Je přirozené, že americký tisk vzpomínal, že je tomu pět druhého sta let, co poslední zástupci anglického krále Jiřího III. s pocitem hořkosti a porážky musili opustit americké území a že nyní anglický král Jiří VI. vstupuje na americkou půdu ve světle reflektorů, jako vážený a milovaný host, za hudby a oslav. To dalo dostatečný podnět k celým seriálům článků o tom, co se za tak dlouhou dobu stalo. Nejpozoruhodnější ze všech publikací jsou však dvě knihy, do nichž shromáždily londýnské »Times« pod názvem »Canada« a v druhé pod názvem »United States of America« všechny podstatné, ostatně velmi informativní a objektivní, články, úvahy a obrázky, které přinesly ve zvláštních číslech při příležitosti královské návštěvy v Kanadě a v Americe.

Fakt ovšem je, že výsledek kanadské cesty předčil všechno očekávání. Nejde jenom o oficiální přijetí, ale je patrné, že král byl přijat velmi laskavě také prostým lidem, který v celku nikdy neměl zvláštní představu, kde to je, ten Westminster a Windsor, mezi nimiž se anglický král kdesi v Londýně pohybuje. Ostatně králova cesta je také nemalý výkon fyzický, ba přímo bychom řekli, sportovní. Z Londýna do Quebecu je tak daleko, jako z Quebecu do Vancouveru. To jsou obrovské vzdálenosti! Když uvážíme, že při každé zastávce král musil vykonat všechny uvítací a ostatní ceremonie, zachovat si svěžest a sílu, pak oceníme, co to znamená i z čistě lidské stránky.

Již dnes se mluví o tom, že anglický král případně ještě pojedje do Jižní Afriky, na Nový Zéland a do Austrálie, zbudeli na to vše čas. Propagační význam takové cesty si uvědomíme, když pochopíme, co to znamená pro davy lidu, kteří krále nikdy neviděli a které »na to mají stejné právo jako Kanadčané«, jak napsal oficiální deník anglické vlády nedávno v úvodním článku, když komentoval hlasy tohoto druhu ozývající se ze zmíněných dominií. Tento lid si totiž uvědomuje, že britské imperium, konstituace, král a společenství zájmů všech dominií a kolonií s mateřskou zemí není něco abstraktního, pouhý konstituční a právnícký pojem, nýbrž živá a skutečná věc. A to pak už má praktický všeobecný význam, který Angličané po zkušenostech s královskou cestou do Kanady a Ameriky, dobře pochopili.

Velmi litujeme, že poměry jsou takového rázu, že nelze s naprostou otevřeností a upřímností, jak to bývalo u nás zvykem, vyslovit všechny myšlenky. Kdyby to bylo možné a kdyby se stejnou otevřeností bylo možno vyslechnout odpověď (dostane-li se takový apel k odpovědným místům Říše) vedoucích státníků velkoněmecké říše, pak by pravděpodobně vnitřní vývoj ke klidu byl rychlejší, spolehlivější a bezpečnější. Český národ nechce žádných konfliktů s říšskoněmeckým národem. Ostatně s ním nikdy žádných konfliktů nehledal. Je tedy žádoucí odstranit vše, co vadí přímému dorozumění. Vždyť je přece také v zájmu Říše, aby tato země byla uklidněna a mohla se smířlivě dívat do budoucnosti s pocitem bezpečnosti pro národ a každého jeho řádného člena. Proto odsuzujeme každé dráždění, každé píchání, slovem všechno, co brání tomu, aby se atmosféra uklidnila, aby se zase mohlo pracovat a lidsky žít. Stálým vzájemným zasahováním se to nedaří, je tedy třeba, aby skutečně bylo vyvinuto s obou stran úsilí o vytvoření takové situace, jakou měl na mysli výnos říšského kancléře.

Praví se, že v českém národě je romantika a optimismus. Nuže, právě naproste uklidnění a pocit národní i osobní bezpečnosti povede k urovnání celého životního slohu, jak tomu bývalo dříve. Reální politika, zjevnost dobrých vůle na všech stranách, odstranění všech třecích ploch, to je nejlepší cesta k likvidaci této »romantiky«, když už tu a tam se o ní mluví. Ale optimismus? Ten přece je kořením života, každý člověk je živ jen z toho, že doufá, že jeho podnikání, jeho snažení v kanceláři a v jakékoli práci vůbec, jeho usilování o soukromé štěstí, se podaří. Jinak by byl život zoufalý, a nestál by za to, aby byl vůbec žít. Optimismus tedy nesmíme nijak potírat, to je lék života. Bez této medicíny nebylo by vůbec třeba se o cokoliv snažit, nejen o věci obecné, ale i soukromé. Potírat romantiku, ano, ale potírat optimismus, nikoli, protože to by byla ztráta pro nás všechny, kteří žijeme v národní a státním společenství.

Ale nad to vše znovu se vrací jako »Leitmotiv« touha, která je ve všech vrstvách českého národa, aby byl již konec rozčilování, aby se věci upravily tak, aby se lidé cítili uspokojeni, klidnější a tím vyrovnanější se životem. To je přece celostátní a obecný zájem všech národů Říše. Dr. S.

Sidor odchází

Od prohlášení slovenské samostatnosti byl Sidor stále předmětem pozornosti jako muž, jenž patrně se s tím, co se stalo, neztotožňuje, neboť samostatnost Slovenska prý nebyla cílem Hlinkovy politiky ani jeho politickým odkazem. Protože za vykonavatele politické části závětí Andreje Hlinky býval označován jeho žák a věrný spolupracovník, Karel Sidor, určitá část veřejnosti napiatě pozorovala, jak se v nových poměrech Sidor zachová a zvláště jaký bude jeho vztah k slovenské vládě, jejímž vlastně byl a nebyl členem. Jménem Sidorovým bylo Slovensko hodně zneklidňováno. Při jeho polonofilské orientaci dávného data nepovažovalo se za dost dobře možné, aby Sidor byl loyální i k Němcům a není divu, že z nevyjasněného jeho postavení jak ve vládě, tak v politickém dění slovenském, vznikaly mnohé a mnohé pověsti, které veřejnost — a zejména slovenskou mládež — hodně znepokojovaly. Sidor byl hlídán, v Bratislavě i v jiných městech byly pořádány demonstrace, které, jak Šaňo Mach napsal, působily i dojmem demonstrací proti vládě, a znepokojení bylo tak veliké, že konečně Sidor sám musel se pokusit vlnu neklidu utišit a veřejnosti své názory vysvětlit. Protože bylo Sidorova jména zneužíváno zejména k protiněmecké agitaci, v článku »Nech je jasno!«, uveřejněném ve »Slováku« dne 21. května, zmiňuje se i o této věci. »Vlastizrádná práce nemůže mať trvácnosti. Tým menej môjho súhlasu. Je predsa každému jasné, že vo veci spolupráce Slovákov a Nemcov ja som v »Slováku« a na pôde pražského parlamentu už pred rokmi zaujal jasné a kladné stanovisko. Nemám čo na veci vysvetľovať alebo meniť. Vždy som bol a budem za spoluprácu so všetkými, ktorí sú našej slovenskej veci praňní a podporujú úplné uplatnenie sa slovenského práva na Slovensku. A keď so všetkými, tak aj s Nemcami, ktorí nám, bojujúcejmu slovenskému národu, v najťažších bojoch za minulého režimu výdatne pomáhali a pomáhajú nám chcú aj dnes, ako neodvislému Slovenskému štátu.«

Toto prohlášení Sidorovo je tedy dostatečně jasné a je ještě potvrzeno i Šaňo Machem, který v »Slováku« dne 23. května v úvodníku »Povedzme si pravdu«, věnovaném K.

Slovenské divadlo a čeští herci

Sidorovi, napsal: »Ak sú medzi nami určité rozdiely v náhľadoch a otázkách nepodstatných, nie sú, neboly a nesmú byť ani v budúcnosti medzi nami rozdiely v otázke podstatnej, ktorá sa týka existencie slovenského národa.«

Přestává-li tedy býti nyní Karel Sidor aktivním politickým činitelem na Slovensku, zřejmě to není proto, že by mezi ním a druhými činiteli, zejména předsedou vlády dr. J. Tisem, byly nějaké rozpory v otázce spojení a spolupráce. Závažnějším důvodem tu patrně je otázka vůdcovská. Šano Mach o tom do »Slováka« 23. května napsal toto: »Nemôžu byť v štáte dvaja alebo traja vůdcovia, lebo to by bola katastrofa, tým by sa náš štát mohol rozpadnúť na dva alebo tri kusy. Kto stojí na čele štátu, za tým musí kráčať národ.« Karel Sidor měl a ještě má na Slovensku mnoho přívrženců. Hlídkový gardy, třeba už není jejich vrchním velitelem, jdou v převážné většině i nyní, po číste od jeho přívrženců, s ním, jde za ním i ta slovenská veřejnost, která nesnáší dost dobře elementy, přihlásivší se za Slováky až po převrátě, nebo dokonce jen nedávno. Svým úvodníkem »Najprv spolupráca so Slovákmik, uverejneném ve »Slováku« 7. června, kde apeluje na spolupráci Slováků se Slováky a vysílá, že »štát nemožno budovať ilúziami a frázmik, zřejmě vybití — třeba se o nich nezmiňuje — vládu k spolupráci i s evangelíky a tou částí slovenské veřejnosti, která se nevčlenila ještě do ľudové strany ani do výstavby státu, a varuje, že »mocenské prostriedky, väzenia, koncentračný tábor — nemôže byť ani programom a ani argumentom«. Sidor tedy chce stmelit všechny složky národa k spolupráci a svou výzvu se staví v čelo. Jeho slova už ovšem nemají té závažnosti jako dříve. Právě se oficiálně oznamuje, že do Ilavy bylo dopraveno 26 jeho přívrženců, »kterých jedinou pracou dneška bolo a je hľadanie chlpov na dlani«. Slovenská vláda se tedy rozhodla zkonsolidovat poměry jinak, než to Sidor doporučoval. Odcházející bude moci z pozdálí pozorovat, bude-li tato metoda účinnější. Josef Dvořák

Polské problémy: sedláci, menšiny, panslavismus

Americký publicista R. L. Buell napsal právě knihu o Polsku, která je zajímavá seskupením hlavních problémů, jak on je shledal v polské státní politice. (»Poland, key to Europe.« By R. L. Buell. Vydal Cape, cena 10 s. 6 d.) V Polsku vidí Mr. Buell klíč k Evropě, ale toť se rozumí, Evropa má takových klíčů více a tu a tam si podle situace nové vyrábí nebo starší zase ukládá zatím stranou do police. To je tedy jen přitažlivý název knihy, nic více.

Zajímavé však je, že autor vidí hlavní problém Polska v tom, podaří-li se vládě a systému státní správy uspokojit sedláky, kteří trpí pod panstvím velkostatkářů a latifundistické aristokracie. Píše, že ve věci se dosud mnoho nestalo, ač jde skutečně o jeden ze základních problémů státu. Druhým problémem jsou menšiny, které tvoří třetinu obyvatelstva. Na Ukrajině se oba problémy slučují, protože tam sedláci jsou ještě ke všemu zaujati proti velkostatkářům z národnostních důvodů, neboť rolnický stav je tam původu ukrajinského, kdežto majitelé panství jsou Poláci.

Třetím problémem pak je panslavismus. Polsko podle Buellova názoru nemůže býti zaujato pro panslavismus, protože vítězství této ideje by znamenalo vítězství anebo alespoň velké posílení Ruska, které je ovšem vzhledem k své síle daleko mocnějším panslavistickým činitelem než by mohlo býti Polsko. Buell poznamenává, že Polsko by bylo asi nakloněno panslavismu jedině v tom případě, že by Rusko nějakým zázrakem neexistovalo. To je ovšem absurdní hypotéza a proto takto jde podle Buellova mínění Polsku o to, aby Rusko se ani nespojilo, ani (pokud možná) neválčilo s Německem, protože v obou případech je polská svoboda v zájmu. Menším zlem pro Polsko však podle Buellova mínění je válka. Spojení, to jest aliance rusko-německá, by totiž znamenalo konec, opětné rozdělení Polska, kdežto válka by znamenala, že jeden z mlýnských kamenů, mezi kterými Polsko je, se oslabí na dlouhá léta. Před rusko-německou dohodou dá tedy Polsko vždy přednost tomu, aby Rusko se s Německem dostaly do války. To prý, kromě váhavé politiky mezi oběma velkými sousedy, je základní axiom polského soudobého státnictví. Čis

Před nedávnem proběhla českým denním tiskem zpráva, že Slovenské národní divadlo v Bratislavě požádalo Svaz českého herectva o sdělení adres všech bývalých českých členů SND, aby s nimi mohlo jednat o angažování na novou sezonu. A současně bylo toto pozvání označeno za lichotivé. Aby bylo jasno, řekněme hned, že toto, za lichotivé označené pozvání, Svazu českého herectva nedošlo. SND, které je v situaci velmi kritické, potřebuje nutně posilu ve zpěvohře a v baletu a proto se dotázalo Svazu, zda by mu nesdělil adresy některých svých členů, aby s nimi případně mohlo vyjednávat.

Původně stylisovaná zpráva vzbuzovala dojem, jako by SND chítalo znova angažovati bývalý soubor české činohry, v posledních letech režírovaný Vítkorem Šalcom. Tento soubor měl v minulé sezoně 18 členů, z nichž 15 bylo Čechů a 3 Slováci, resp. Slovenky. Z tohoto souboru 10 členů odešlo do Prahy, protože jim byla po 6 říjnu dána výpověď, s 5 byla smlouva do konce sezony obnovena a 3 slovenští členové přešli do slovenského souboru. Z těch Čechů, kdo v SND zůstali, dva — Karel Rint a Marie Rintová — slovenštinu již z dřívějších dob ovládali, a další tři, Josef Budský, Milada Frýdová a Drahoš Zelenský, se přizpůsobili, aniž by jim to bylo zatím náležitě kvilováno. Kromě toho zůstali u slovenské činohry ještě manželé Šykorovi, kteří v ní již dříve působili. Celkem tedy zatím v činoherním souboru SND zůstává 7 Čechů, o nichž ještě není známo, zda byli i na příští sezonu angažováni. Soudie však podle zpěvohry, solving se tak stalo. SND jejich odchodem bude ochuzeno o několik vyzrálých umělců, za něž zatím náhrady — aspoň rovnocenné — nemá.

Slovenské národní divadlo má ovšem dnes ještě vážnější problémy, než je angažování nových členů, resp. doplnění souborů. Dnes totiž běží o jeho existenci. V minulých letech bylo to divadlo velmi štědře z veřejných prostředků podporované. Od státu dostávalo 2,000.000 K, od zemského výboru slovenského 1,000.000 K, od města Bratislavy taktéž 1,000.000 K a kromě toho na jeho provoz přispívala slušnou částkou i druhá města slovenská, v nichž pravidelně svým slovenským činoherním souborem po dva měsíce hostovalo. SND tedy dostávalo ročně jen z veřejných prostředků přes 4,000.000 K, což k zajištění jeho existence stačilo, protože mělo vlastně jen dva deficitní soubory: operu a slovenskou činohru. Slovenský stát v této výši divadla subvence poskytnouti nemůže, a protože došlo i k přesunům v řadách obecnosti — ze slovenských měst, a hlavně z Bratislavy, odešla česká veřejnost — slovenské divadlo hraje zatím za velmi slabých návštěv. V denním tisku i v rozhlase je nadarmo obecnostvo vybízeno k návštěvě a nadarmo se při tom zděrazňuje, že »slovenský národ bude mať len tie kultúrne inštitúcie, ktoré potrebujex. Nové publikum se divadlu vyhýbá a proto se dnes uvažuje i o tom, že ti veřejní zaměstnanci, kteří jsou lépe situováni, budou dozoucní k předplacení. Jaký to rozdíl ve srovnání s divadly českými, dnes daleko dopředu vyprodávanými!

SND, zejména pak jeho činohra, má i problém repertoáru a stylu. Její režisér Jan Borodáč, původem Rusín, orientoval ji záměrně k ruskému realismu a sovětské dramatice i dramaturgii. Protože slovenská dramatická produkce je nepočítaná, bude divadlo nuceno pěstovati repertoár překladový, což je při nedostatku překladatelů a hlavně devis dnes velmi nesnadné. Nové obecnostvo, má-li býti získáno, musí býti získáno repertoárem novým a pestrým, nemluvě o tom, že i dobře provedeným. SND se rozpaštěním českého činoherního souboru finančně poškodilo. Ze dvou aktivních a dvou pasivních má vlastně dnes tři pasivní soubory. Josef Dvořák

Duch plánu a nové budovy Národního musea

Národní museum nepostahuje už dlouho potřebě. Je obava, že vzácný materiál utrpí, nebo dokonce se zničí špatným uložením, nehledíc k tomu, že nemůže sloužit práci tak, jak by mohl v dobře organizované muzejní budově, což se zejména týká musea přírodovědeckého. O potřebě nových budov, či nové budovy, není ostatně již žádných pochyb a přípravy k realizaci dnes již velmi pokročily. Tyto přípravy nejsou nikterak nového data — nejdůležitější věcí bylo a je nalezení vhodného stavebního místa. Když bylo určeno místo na Hradčanech u Lorety (na pozemcích bý-

notu. Čunkinská vláda maršála Čankajšeka však dosud udržuje v obehu starý čínský dolar, jehož hodnota, udržovaná nevybíravými prostriedky zahraničí, je vyšší nežli hodnota yuanu. Je celkom samozrejmo, že za takových okolností beztak tradične konservatívni Číňané prijímajú raději dolar než yuan. Už od března se Japonci snaží odstranit tak neudržiteľné pomery. Zavedli m. j. prísnu kontrolu vývozu a dovozu a trvajú na tom, že jeho účtovací jednotkou musí byť výlučne yuan.

Avšak — i tu zase narážejú na prekážku zahraničných koncesí. Jejich evropští a američtí kapitalisté se opírajú o svoje stará »práva« a odmítajú i nadále yuan ve prospěch Čankajšekova dolaru. Uvědomíme-li si, že celý zahraniční obchod Číny, pokud nejde do Japonska a Mandžukua, je v rukou těchto autonomních businessmenů, pochopíme snadno, že japonská měnová politika v Číně je prostě iluzorní do té doby, dokud se títo pánové nevzdají svých smluvně zaručených výsad — po dobrém nebo po zlém. A nejde jen o to; cizí kapitalisté, především Angličané, si dovolují ještě něco víc. Když se totiž Tokio rozhodlo učinit letos na jaře svá opatření na podporu yuanu, provedl Čankajšek kroky k dalšímu zhodnocení svého dolaru — a jeho podpůrný fond ve výši 10 milionů liber upsaly z plně poloviny dvě velké britské banky v Číně!

Má mít anglické zlato větší moc než japonská ocel? Má se dát Japonsko stále olupovat o hospodářské ovoce svých vítězství exponenty City? Blokáda Tiencinu má jim říci rozhodné ne. Druhý japonský požadavek, jí zdůrazněný, má postavit Anglii před volbu: buď ukončit měnovou válku v Číně nebo riskovat výbuch vojenského konfliktu.

Nový řád

Třetí požadavek, postavený za osnatými dráty kolem tiencinských koncesí, shrnuje oba předchozí v důrazný celek, orientovaný k zajištění dalšího klidného vývoje.

Nový řád, o němž sní Tokio, má včlenit Čínu politicky i hospodářsky do trojspolku Japonska, Mandžukua a Číny, osvobozené od vlivu Evropy a Ameriky a ovšem též od moci čunkinské vlády maršála Čankajšeka, vytrvale podporované z Londýna a Moskvy ve strachu před možností velkého východoasijského bloku. Anglie a Amerika se stavěly proti tomu, když se před lety chtěla Čína ve svém vlastním zájmu osvobodit od zahraničních koncesí; nyní kladou obě velmoci znovu podobnou překážku, když Japonsko chce ve svém životním prostoru odstranit tento starý vřed na těle Číny, jež teď vzalo do své léčebné péče.

Řekli jsme už, že počátkem letošního roku odmítly Spojené Státy i Velká Britanie japonskou politiku »nového řádu«, který vykládaly ve svých notách tak, jako by tu šlo o odstranění jejich hospodářsky přednostního postavení v Číně ve prospěch jednostranných výhod Japonska. Rozumí se samo sebou, že Tokio podobný výklad rozhořčeně odmítá. Bude snad teď moci tiencinská blokáda přesvědčit City o nezištnosti japonských cílů?

Aktivní spolupráce na budování nového řádu v Číně, požadovaná ve třetím bodě japonského memoranda, by v praxi musela ovšem znamenat, že by se Anglie a Francie zřekly svých koncesí a vyklidily Dálný východ. A právě to je bod, v němž je nejvážněji ohrožen mír v Asii: neboť že by se dvě velmoci dobrovolně zřekly svých smluvně zajištěných výhod jen proto, že si to přeje někdo, v kom vidí svého soupeře a konkurenta — ne, to se v našem zjištěném světě nestává.

Mluvíci japonské armády v Tiencinu řekl nepokrytou pravdu, když konstatoval, že blokáda anglické a francouzské koncese v tomto přístavu rozvíjí celý čínský problém v okamžiku, kdy má Anglie plně ruce práce v Evropě. A čínský problém je také jedním z těch, jež jsou nabitý nebezpečím světového konfliktu.

národní hospodář

Dr. Janskála:

Vyhledky českého národního hospodářství

Náš jediný národohospodářský měsíčník, řízený velmi svědomitě a objektivně inž. dr. Vladimírem Klimeckým, »Obzor Národohospodářský«, vydal dvojčíslo 4—5 a nyní jednoduché číslo (6), kde na více než dvou stech stran je velmi podrobně a názorně vyložen stav říšskoněmeckého národního hospodářství, národního hospodářství českých zemí, jejich vzájemný poměr a jejich vyhledky v dané situaci. Tyto dvě publikace budou na dohlednou dobu tvořit základ pro každé další uvažování a jsou při tom také sbírkou dat, k níž se musí uchýlit každý, kdo chce probírat problémy s těmito otázkami spojenými. Dr. Klimecký a řada jeho spolupracovníků se zabývají především sociální a hospodářskou skladbou zemí německé říše a zemí Protektorátu. Na základě úředních statistik německých i českých přicházejí k závěru, že všechny země nynější velkoněmecké říše mají skoro stejnou sociálně-hospodářskou skladbu. To znamená, že se nedoplnují. Doplnovaly by se tehdy, kdyby některé byly převážně zemědělské, jiné převážně průmyslové, aby zemědělské země mohly doplňovat nedostatky ve spotřebě chlebovin a zemědělských výrobků průmyslových oblastí velkoněmecké říše, při čemž by výměnou průmyslové oblasti doplňovaly spotřebu fabrikátů, polosurovin a průmyslových surovin, kterých potřebují zemědělské distrikty. Tato situace však zde není.

Všechny země velkoněmecké říše jsou, jak se to jeví ve světle úředních a veřejně publikovaných statistických čísel, zeměmi převážně průmyslovými. To platí o zemích, z nichž se skládá Německo, stejně, jako to platí o českých zemích, tvořících Protektorát Čechy a Moravu. Jen asi jedna pětina, nejvýše čtvrtina obyvatelstva velkoněmecké říše žije ze zemědělství. Velkoněmecká říše, včetně národního hospodářství českých zemí, není a nemůže být soběstačná ani v zemědělství, ani v průmyslových surovinách. Z toho plyne, že má-li národní hospodářství německé říše i českých zemí správně fungovati, má-li se udržovat na jistém životním standardu a konečně má-li exportovati, musí dovážet značné množství zemědělských výrobků a průmyslových surovin. To je předpoklad, ze kterého nutno vycházet, jak nás poučují konkrétní data, při posuzování naší celkové národohospodářské situace. Jinými slovy, zahraniční obchod v měřítku světovém je pro země velkoněmecké říše (i pro české země) naprosto nezbytný a nelze se bez něho obejít.

V zemědělství to vypadá asi tak, že němec-

ká říše musí ročně dovážet, má-li užít své obyvatelstvo, asi 35 procent své spotřeby chlebovin. To znamená, že nezbytný roční dovoz asi 120 tisíc vagonů pšenice a 20 tisíc vagonů žita nelze nahradit zemědělskou výrobou v rámci německé říše. Ale nelze ji nahradit ani výrobou v českém národohospodářském prostoru, který je sice po stránce zemědělské výroby a spotřeby zemědělských výrobků zhruba v rovnováze, ale nemá-li se nebezpečně snížit jeho normální potřeba chlebovin, není schopný podstatnějšího vývozu pšenice. Pokud jde o žito, má český národohospodářský prostor jisté exportní možnosti, které se pohybují podle výsledku žni, ale jde tu o vývoz s hlediska německé spotřeby celkem příliš malý. Rozdíl mezi německými a českými zeměmi je hlavně v tom, že v říšskoněmeckých krajích je větší potřeba brambor, kdežto v českých zemích je větší potřeba chlebovin. Celkem tedy s hlediska zemědělské výroby a spotřeby nová velkoněmecká říše je stále odkázána na dovoz nejméně jedné třetiny onoho množství spotřeby zemědělských výrobků, jež představuje základní a jen těžko dále stlačitelnou potřebu obyvatelstva.

Podobně je tomu také s průmyslem. Srovná-li se počet lidí, zaměstnaných v jednotlivých průmyslových odvětvích v Německu, bývalém Rakousku, Sudetech a v českých zemích, pak ihned vidíme, jak příbuzné jsou si tyto země i s tohoto hlediska a jak ani zde se nedoplní, protože se vyvíjely stejným směrem. Ve všech těchto zemích, tvořících nyní velkoněmeckou říši, je největší počet lidí zaměstnan v kovoprůmyslu, pak v průmyslu potravin, v oděvním průmyslu, v průmyslu stavebním, textilním, dřevařském, kamene, zemin a skla, v průmyslu horním atd. Zajímavá je tabulka, kterou »Obzor Národohospodářský« otiskuje na základě říšskoněmeckých dat, z níž je patrné, že dokonce i procento zaměstnaných osob se ve všech těchto zemích pohybuje přibližně na stejné výši, nejenom tedy, že i pořadí procent je velmi podobné.

Je to ostatně vidět i na celkových datech, podle nichž v průmyslu a v živnostenské výrobě bylo r. 1933 v Říši zaměstnáno 39 procent všeho obyvatelstva, v Rakousku 33 procent, v Sudetech 48 procent a v Čechách a na Moravě 38 procent. Tedy co do procenta lidí, zaměstnaných v průmyslové a živnostenské výrobě, je německé i české národní hospodářství téměř přesně na stejné úrovni. Také pozdější vývoj byl si tak podobný, že se data od sebe významnějším způsobem neodchylovala.

Dnešní podíl velkoněmecké říše na světové průmyslové výrobě, propočte-li se v souhrnných datech za země, Říši dnes tvořící, činí asi jednu sedminu, nejvýše jednu šestinu světové průmyslové výroby. To znamená, že vzhledem k počtu obyvatelstva a k počtu obývané plochy je velmi vysoký. V průměru připadá ve velkoněmecké říši 135 lidí na jeden čtverečný kilometr. To je právě tolik, kolik připadá dnes také v českých zemích, čili české země nejsou v průměru méně za-

lidněny, než je zalidněna v průměru Říše. Jinými slovy sotva může dnes český národohospodářský prostor přijmouti větší množství lidí, než jich na něm právě žije, aniž to znamenalo přesun v dosavadní průměrové vyváženosti v Říši.

Aby tito lidé pracovali, je třeba, aby velkoněmecké i české národní hospodářství mělo otevřený světový trh, aby totiž se z našich zemí mohlo exportovat do celní ciziny. V číslicích je to vydatně znát již na pouhém konstatování, že národní důchod Německa je čerpán z jedné čtvrtiny z exportu a obráceně je potřeba právě jedné čtvrtiny národního důchodu Německa k tomu, aby mohl býti zaplacen zbožím i penězi nezbytný dovoz surovin a potravin do Německa ze zahraničí. Bez těchto surovin není možná další průmyslová výroba, bez potravin nelze žít. Podobně také i bez služeb (dopravních, prostředkovacích i jiných), jejichž honorování je v této čtvrtině také zahrnuto, není vůbec prakticky možný ani tento export ani styk se světem vůbec. Jinými slovy, z jedné čtvrtiny závisí německé národní hospodářství na dovozu a z jedné čtvrtiny závisí německý národní důchod na exportu. Proto prohlásil Vůdce Adolf Hitler, že Německo musí buď »exportovat anebo zemřít«. Jak uvidíme, platí toto jasně a jednoduché rozpoznání situace docela stejně také pro národní hospodářství českých zemí.

Říšskoněmecké statistiky neponechávají o této pravdě nikoho na pochybách: tak na příklad roku 1928 se odhadoval říšskoněmecký národní důchod na 68.5 miliardy marek. Tento národní důchod byl složen takto: 23 procent práce pro export, 22 procent k úhradě nezbytného dovozu z ciziny a 4 procenta k úhradě dluhové služby a platebních závazků do ciziny. Zbytek tvoří domácí prameny národního důchodu, jež však přirozené jsou přímo závislé na pramenech, jež byly právě procentuálně vyčísleny. »Národohospodářský Obzor« uvádí v jedné ze studií k ilustraci situace tuto statistiku, citovanou z říšskoněmeckých publikací, z níž je patrné, že situace českého národního hospodářství je skoro tatáž:

Národní důchod a poměr importu a exportu v miliardách národní měny (první číslo rok, druhé národní důchod, třetí import, čtvrté v proc. nár. důchodu, páté export, šesté v proc. nár. důchodu):

Německo	1938	108	6.05	5.6	5.62	5.2
ČSR	1937	66.7	10.96	10.4	11.97	17.9

Z této tabulky, která je jasná a přehledná, že jí porozumí i ten, kdo se nezabývá národohospodářskými problémy, je patrná přímá souvislost národního důchodu jak německého, tak českého národního hospodářství, s vývozem i dovozem. České národní hospodářství je dokonce závislejší na možnosti exportu, bez něhož by ovšem byl nemožný dovoz potřebných surovin a potravin, než německé národní hospodářství. Ovšem, německé národní hospodářství je zase závislejší na dovozu potravin, ale obě dvě nemohou exportovat, nebudou-li dovážet suroviny, potřebné k výrobě průmyslových výrobků, a nebudou-li vyrábět, nebudou mít dostatečných zásob zboží k vý-

vozu. A bez vývozu nelze udržet národní důchod, jinými slovy zaměstnanost občanstva a jeho životní úroveň. Tak vypadá situace ve světle střízlivých dat. Říšský kancléř tedy ve svém projevu ji vystihl naprosto přesně.

Citovaná revue. »Obzor Národohospodářský«, věnoval v čísle 6. pak pozornost problému surovin pro české národní hospodářství. Jde tu ovšem na prvním místě o suroviny, které je nutno dovážet z ciziny, aby byl udržen v chodu náš průmysl. Roku 1937, který byl posledním normálním rokem — rok 1938 byl příliš přeplněn politickými událostmi a změnami — činil export z bývalé ČSR zhruba 11.9 miliardy K, import 10.9 miliardy K. Tedy bývalý československý stát měl obchodně-politické aktivum asi jedné miliardy K. Přepočteme-li tato data na současné české národohospodářské území, jak se vytvořilo státoprávními změnami, vychází z takové kalkulace nutnost, aby české země měly export asi nejméně za 8 miliard K, má-li se udržet životní úroveň pracovního lidu alespoň na dosavadní výši.

Dovoz surovin a polotovarů, bez kterých nelze v českém národohospodářském prostoru vyrábět a tedy výrobky vyvážet, činí asi 60 procent importu. Tyto suroviny a polotovary lze dovážet jen z určitých zemí, které je mají a jsou ochotny nám prodat. Ale to současně znamená, že export hotových výrobků z českých zemí musí jít do takových zemí, jejichž platidla, bankovky a devisy, jsou ochotny přijímat země, odkud dovážíme nezbytné suroviny a polotovary. Tedy český export musí jít předně do těch zemí, které jsou našimi zásobiteli surovin a dále do zemí s hodnotnými měnami. Jinými slovy, musíme exportovat především do zemí, které nám mohou dodat nezbytné potřebné polotovary a hlavně suroviny. To tedy znamená, že nejde ani tak o obchodně-politické aktivum, jako o to, aby byl zaplacen tento import, aby export vůbec mohl mít produkční předpoklady. Jinak klesáme do hospodářské chudoby, poznamenává »Národohospodářský Obzor«.

Tedy také v tom je naše situace podobná situaci Německa. A jako české země nemají potřebné suroviny, o něž jde, aby je mohly dodat Německu, tak bohužel ani Německo nemá tyto potřebné suroviny, abychom je mohli odebrat v Německu. Také je nemají clearingové státy, to jest státy, s nimiž se vyměňuje zboží za zboží. Mají je především země tak zvané »volné ciziny«, totiž devisově volné, to jest země skandinávské, státy a součásti britského imperia, zčásti také francouzského a holandského imperia a konečně Spojené Státy americké. Hlavní úsilí musí tedy směřovat k nim. To se také vyjadřuje nejenom národohospodářsky, ale i politicky.

Jak vypadá asi v číslicích naprosto nezbytný dovoz, který potřebuje české národní hospodářství? Na prvním místě je to ovšem textil. Roku 1937 činil dovoz surovin pro československý textilní průmysl asi 2.8 miliardy korun. Nyní ovšem téměř z poloviny tato starost nám ubyla, protože textilní továrny asi v tomto rozsahu ležely v sudetských a německých oblastech, o něž se již české ná-

rodní hospodářství nemusí starat. Péče o ně, námaha zaopatřit mu devisy a suroviny a pak export, přešla na říšskoněmecká národohospodářská místa. Pak následuje průmysl kožařský, který potřebuje asi za 325 milionů korun dovoz kůží, nehledě k několika desítkám milionů korun za dovoz kožíšin. Bez tohoto dovozu kůží nemůžeme exportovat naše boty, kufry, kožené a kožíšnické zboží, protože je nebudeme mít z čeho vyrábět. Pak jsou tu ovšem rudy železné i neželezné, topivo, různé suroviny pro strojní, hutní, báňský a jiný těžký i lehčí průmysl. Ty dělají asi 700 milionů korun.

Můžeme tedy říci, že při 60procentní závislosti na dovozu surovin z ciziny budeme potřebovat dovoz surovin asi za 4 miliardy korun, máme-li totiž udržet náš průmysl, živnosti, obchod, banky, dopravu a státní finance. Z těchto čtyř miliard korun připadá na nezbytný dovoz z tak zvaných »volných zemí«, jež jsme nedávno vyjmenovali (anglosaská imperia, skandinávské, holandské a ostatní volné státy s volnými devisami a hodnotnými měnami) zhruba asi tři miliardy korun. Čili do těchto »volných zemí« musíme exportovat za tři miliardy korun, má-li naše podnikání se udržet. Naše závislost na exportu se tedy nezmenšila. Je to tím těžší problém, že má na něm životní zájem převážná většina obyvatelstva českých zemí. Ovšem, právě tak mají na něm životní zájem Němci.

Dá se namítnout, že za první čtyři měsíce letošního roku byla česká obchodně-politická bilance aktivní 352 miliony korun. To je ovšem pravda. Ale nejde jen o aktivum, které jinak je věc potěšitelná a dobrá, jde o celý rozsah zahraničního obchodu. Čím větší rozsah zahraničního obchodu, i kdyby aktivum bylo sebestmenší, tím větší zaměstnanost u nás, tím lepší předpoklady pro dobrou životní úroveň. Ale prohlížíme-li data, která byla předpokladem tohoto jinak radostného aktiva, pak přicházíme k poznání, že silně stoupl český export do zemí clearingových, ale neúměrně poklesl do zemí devisově volných. A právě tyto devisově volné země byly až dosud hlavními dodavateli surovin pro české národní hospodářství. Ony byly našimi hlavními zásobiteli. Naše závislost na exportu — a neméně měrou na importu surovin — se zmenšila. Aktivum obchodní bilance problém neřeší.

Jde tedy nyní skutečně o to, aby poměry v Evropě a ve světě byly uspořádány tak, aby naše národní hospodářství — právě tak, jako národní hospodářství Říše — získalo předpoklady pro tento nezbytný dovoz surovin, aby tak mohlo udržet export, na němž téměř ze dvou třetin závisí národní důchod země.

literatura a umění

Tvář Prahy

(Proslov Zdeňka Wirtha k zahájení výstavy, Tvář Prahy, v Mánesu 7. června 1939)

Naše výstava je vědomým a radostným holdem české Praze. Zmocnila se s nadšením, ale i s pokorou svými skromnými prostředky jejího nádherného

zjevu a vyobrazila — třeba jen několika čarami — její tisíciletou tvář.

Obsah výstavy poví vám v lapidární zkratce, jen náznaky a akcenty, o slavné minulosti dnešní Prahy, o vzestupné linii jejího vzrůstu i o věčné kráse jejího těla, halícího se marnotratně vždy do nového hávu. K tomuto tématu není třeba zvláštních výkladů; působí samo na diváka bezprostředně a mocně, zaměstná jeho oči stejně jako jeho srdce.

Dovolte mi však abych místo konkrétního výkladu o věcném obsahu této síně obrátil vaši pozornost k ideové a tvarové náplni monumentální architektonické hmoty, jež znamenala ve všech dobách tvář Prahy, a abych ji proklamoval jako Prahu věčně českou, věčně naši.

Tato tvář, měnivá jako obličej velikého herce, ozdobila se od počátku nádherným diadémem Hradčan a reagujíc na každý záchvěv osudu národa i země, na blahobytné doby politického míru, hospodářského vzestupu a zase na zlobu válečné litice i pozemských živlů, střídala po staletí tragickou i úsměvnou masku se šklebnou grimasou utrpení v souhlase s charakterem tu horečného stavebního rozvoje, tu klidné periody podrobné výstavby, tu zase katastrofálního zničení požáry, povodněmi a bombardováním.

Ale přese všechny tyto změny svých rysů zůstala tvář Prahy přece věčně táž, stejná ve své podstatě a základní formě. Nesmrtelný základ dala jí tu sama příroda, když dějinný vývoj určil Praze klín Vltavy a návrší jej provázející za jeviště jejího hmotného života. Je přímo symbolické toto uložení Prahy v pravěku do průsečíku obou hlavních os nádherného zeměpisného obrazce Čech, doslova v srdci země a národa, a tuto obecnou situaci zmocňují ještě nádherný terén pražský, podivuhodné plastiky a důsledné gradace výškové, půvabný meandr Vltavy a orientace k světovým stranám, skýtající překvapující světelné reflexy a atmosférické zázraky.

Pražská krajina určila tedy městu od počátku smysl jeho architektonické kompozice a skladu. Akropole na Hradčanech a Vyšehradě zůstaly až do dneška určovatelem dovoleného měřítka jeho architektonické hmoty, a stoupající půda mezi ostrohy založila přirozenou gradaci panoramatu na obou vltavských březích.

Ovšem, pokud je město skoro výhradně jen kolektivním dílem hospodářské organizace, znamená tento dar přírody nevyužitě bohatství ve vyšším, hlavně uměleckém smyslu. Teprve později dovede několik silných osobností umocnit přirozené podmínky situace Prahy k záměrným uměleckým činům. Jmenujme tu bez rozpaku jako první Karla IV. a jeho geniálního stavitele Petra Parléře, poděkujme uměleckému instinktu budovatelů barokní Prahy, hlavně ovšem Kiliána Ignáce Dienzenhofferova, i stejně mocnému uměleckému pudu Jos. Zítka za zhodnocení Prahy jako jediné architektury až k uměleckému fenoménu!

Ale tu přicházíme k otázce, která tvoří jádro dnes již téměř stoletého sporu, komu patří Praha nejen svými dějinami, ale i svou tvář. Cizí národní příslušnost některých geniálních tvůrců architektonické páteře Prahy neubírá nic na jejím významu pro naši vlast a pro náš národ. Je tu příčinná a krásná sou-

vislost mezi osudovým umístěním Prahy a tajemným vlivem, který dané prostředí vykonává na všechny, jimž životní osud přiřkl Prahu jako domovinu. Praha od věků vyvíjela mocnou asimilační sílu a před touto skutečností rozplývají se všechny umné konstrukce, snažící se podložit Praze ducha, který jí sice na čas — od XIII. do XV. a od XVII. do XIX. století — dával vnucený cizí národnostní nátlak proti duchu, jenž jí byl od pravěku vlastní, kotvil v národě a vždy znovu mocně vyvěl na povrch, jakmile pomínuly závory jeho potlačování.

Cizinci, kteří se stali Pražany a věnovali celý život a celé dílo našemu městu, podlehlí všichni tomuto přírodním zákonu asimilace, i když nikdy nesplynuli jazykem a mentalitou s českým národem. Praha lákala vždy právě veliké talenty do svých zdí a vždy znovu se tu začíná zázračný proces jejich připodobnění. Zde vcházeli jakoby do nového světa, byli záhy podmaněni nádherou města, které je vzněcovalo k novým činům, a byli vždy znovu zváni k řešení uměleckých úkolů. V souvislosti s dějinnou minulostí i velikou současností dala teprve Praha veliké gesto Parléřovi a Dienzenhofferovi; jen v Praze mohl postavit Beneš Rejt vedle residence Karlovy největší sál tehdejší Evropy ve Vladislavském hradě; jen v Praze mohl Dienzenhoffer, opřen o korunu hradčanskou, vsadit do malostranského panoramatu svoji kupoli a kombinovat ji se štíhlou vertikálou zvonice; jen v Čechách a v Praze mohla vzniknouti barokní gotika, čerpající z hluboké víry ve velikou minulost národa, a jen v Praze dala bohatá formace krajiny, tehdy ještě vegetací nezměkčená, podrobné barokní výstavbě vždy novou inspiraci. Tak několikrát nastupovala Praha v činnosti sobě připodobněných cizinců na místo ohniska uměleckého pokroku v Evropě.

Umělecký rozvoj velikých osobností za pobytu v Praze doprovází však i čistě lidský vztah k bydlišti a jeho svéprávným obyvatelům. Umělec připodobňuje se Praze mnohem spíše srdcem a citem než rozumem, na rozdíl od unuděné mezinárodní společnosti diplomatické a finanční, lhostejné ke svému okolí. Obklopen hlaholem české řeči i písně, českým vtípem, zváben půvabem slovanské ženy, podléhá postupně českému prostředí tak, jak přes něho přechází pražské jaro jedno za druhým. Jeho umělecká práce ztrácí zde snad onu západnickou a jižní korektnost a uhlazenost formy, měknou její profily vytažené v omítce i obrisy křivkových článků, ale dílo nabývá nových půvabů a robustnějšího výrazu, plastiky i linie a osvojuje si i zvláštní něhu, kterou bychom na příklad v Německu mimo barokní Vídeň těžko našli.

A podléhá-li cizí veliký umělec, Vlach, Němec, Nizozemec, jak můžeme vyčísti z jeho díla, českému a pražskému prostředí, je tento zjev tím přirozenější u kolektivních těles podnikatelských družin, které se brzo i přes výlučnost svých královských privilegií zasunují do místní umělecké a řemeslnické organizace.

Tak zůstává Praha vlivem božího určení a mocností svého zvláštního genia loci vždy a na věky jen českým městem, vytvořeným až do polovice XIX. století společnou prací domácích i cizinců, a tak působí živelně na kohokoliv, kdo vstoupí po prvé do jejích zdí. To je tajemství jejího kouzla a záruka jejího charakteru do budoucna.

JEZDĚTE POHODLNĚ

a neohazardujte svým životem.

Pohodlí a bezpečnost na kluzké silnici Vám zaručí pneu Baťa. Protismykové „GRIPNEU“ na osobní vozy a zvláště silné EXTRA-STRONG „100“ na nákladní vozy.

Baťa